Vluchtelingengezinnen

Kindermishandeling komt overal voor en dus ook bij vluchtelingen, maar opvallend is dat in veel gevallen deze families goed functioneerden in het land van herkomst. (Roelofs, 1996: 11) Er is er bij deze gezinnen sprake van enkele specifieke risicofactoren, die in belangrijke mate bijdragen aan gezinsstress. Deze stress vormt een voedingsbodem en context voor kindermishandeling. als specifieke risicofactoren zijn te onderscheiden:

- de doorgemaakte ervaringen en traumatisering
- veranderingen in de gezinsverhoudingen
- verlies van ondersteunende netwerken
- verblijf en maatschappelijke positie in Nederland

Veel voorkomende symptomen van onvoldoende verwerkte traumatische ervaringen zijn slapeloosheid, prikkelbaarheid en indringende herinneringen. Ook heeft onderdrukking en oorlogsgeweld soms geleid tot een verandering in het normbesef wat betreft geweld. Ouders die hun ervaringen nog onvoldoende hebben verwerkt, zijn doorgaans psychologisch minder beschikbaar voor elkaar en voor hun kinderen. Door hun toegang tot de buitenwereld maar ook om hun getraumatiseerde ouders te beschermen, nemen vluchtelingenkinderen soms de ouderrol over. Door de vlucht zijn gezinsverbanden verstoord en relaties met verwanten, vrienden en stadgenoten verbroken. De taken van de grootfamilie als sociale en economische eenheid liggen nu bij de ouders alleen. De bescherming die dit sociale verband bood, is weggevallen, evenals de steun en het advies bij relatie- en opvoedingsperikelen. Tegelijkertijd is het instrument van sociale controle, vroegtijdige bemiddeling bij en regulering van conflicten niet meer voorhanden, waardoor de kans op escalatie toeneemt. Een bijkomende risicofactor is dat het leven in het asielzoekerscentrum grote beperkingen stelt aan de mogelijkheden het eigen leven in te richten. En de overgang van overleven naar een passief bestaan is enorm. Na toekenning van een al dan niet tijdelijke verblijfstitel worden vluchtelingen geconfronteerd met nieuwe stressoren. Ze moeten een bestaan opbouwen in een land met een andere taal, structuur en gewoonten. De werkloosheid onder vluchtelingen is extreem hoog. Men ervaart discriminatie en xenofobe bejegening. De contouren van het verlies aan maatschappelijke status worden zichtbaar. Groot is de angst van vele vluchtelingenouders voor de verlokkingen die de nieuwe maatschappij hun kinderen biedt. (Van Dijk ea, 1997, 4/5)

De genoemde risicofactoren versterken elkaar, hetgeen niet wil zeggen dat kindermishandeling in vluchtelingengezinnen meer voorkomt dan in andere gezinnen. We weten hier (nog) te weinig over, maar uit de praktijk blijkt dat er vanuit AZC's en over illegale kinderen niet altijd gemeld wordt daar waar dat wel nodig is (bron: interviews met professionals).

De vraag of er factoren zijn (en zo ja, welke) die beschermen en de inwerking van de risicofactoren afweren of reguleren, is helaas nog niet

te beantwoorden. Onderzoek hiernaar is dringend gewenst. (Van Dijk ea, 1997, 4/5)

Wat opvalt is dat voor veel vluchtelingenkinderen de basisveiligheid is weggevallen. Kinderen die met hun ouders zijn gevlucht kunnen in veel gevallen niet meer bij hun ouders terecht voor steun. Deze zijn vaak zo bezig met de verwerking van hun eigen problemen, dat zij niet genoeg aandacht voor hun kinderen hebben. In Nederland worden de meeste vluchtelingen geconfronteerd met de overstap van grootfamilie naar het leven in een kerngezin. Dit betekent dat de ouders ineens allerlei taken op zich moeten nemen die in het land van herkomst door meerdere mensen werden vervuld. Het kind dat gewend was om zich met specifieke problemen tot specifieke personen te wenden, kan nu alleen nog bij de ouders terecht, die op hun beurt niet weten hoe ze invulling moeten geven aan hun nieuwe rol. Een ander aspect dat hulpverleners opvalt die met vluchtelingen werken is dat kinderen in een andere rol gedwongen worden. Het kind krijgt veel meer verantwoording dan het eigenlijk, gezien zijn leeftijd, aankan. Het moet bijvoorbeeld voordurend voor jongere broertjes en zusjes zorgen, of het wordt steeds maar weer ingeschakeld om als tolk te fungeren. Het is hierbij belangrijk om de verschillen tussen de Nederlandse en andere culturen in het oog te houden. In veel landen is het gebruikelijk dat oudere kinderen de zorg voor de jongere kinderen op zich nemen. Het ligt aan de druk die ouders uitoefenen of het wel of niet als mishandeling beschouwd kan worden. Een verantwoordelijke positie op zich nemen als de ouder daartoe niet in staat is, kan een beschermende factor zijn voor een kind, omdat het zijn gevoel van eigenwaarde en zelfredzaamheid doet toenemen, maar het kan ook leiden tot te veel macht of verantwoordelijkheid die voor het kind moeilijk of niet te hanteren is. (Roelofs, 1996: 11)

Een onderzoek van Mensinga Wieringa uit 2004 in vijf centra toont aan dat COA-medewerkers en zorgverleners regelmatig signalen zien van kindermishandeling. Advies en Meldpunten Kindermishandeling (AMK’s) bevestigen het beeld dat deze kinderen 'at risk 'zijn.

Onderzoek van Van Leerdam (2003) toont aan dat er geen causale verbanden bestaan tussen risicofactoren (demografisch, gezins- en kindgebonden) en kindermishandeling, maar wel dat een cumulatie van vier of meer risicofactoren leidt tot een verhoging van 2% naar 23% van kinderen die met kindermishandeling te maken krijgen. Asielzoekerkinderen hebben vaak te maken met een cumulatie van risicofactoren.